

Araştırma makalesi / Research article • DOI: 10.48071/sbuhemsirelik.1131272

Covid-19 Pandemisinde Yoğun Bakım Ünitesinde Çalışan Hemşirelerde İş-Aile Çatışmasını Yönetme Öz-yeterliliği, Psikolojik Sağlık, Tükenmişlik Düzeyleri ve İlişkili Faktörler

The relationship between Self-efficacy for Managing Work-Family Conflict, Psychological Resilience and Burnout Levels among Critical Care Nurses in the Covid-19 Pandemic

Nurbanu ODACI¹ , Bilge KALANLAR²

Yazarların ORCID numaraları / ORCID IDs of the authors:

N.O. 0000-0002-4710-7257; B.K. 0000-0001-5475-6725

¹Lokman Hekim Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara

²Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara

Sorumlu yazar / Corresponding author: Nurbanu ODACI,

E-posta: nur_banu_odaci@hotmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt: 15.06.2022

Kabul tarihi / Date of acceptance: 05.07.2022

Atrf / Citation: Odacı N., ve Kalanlar B. (2022). Covid-19 pandemisinde yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerde iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliği, psikolojik sağlık, tükenmişlik düzeyleri ve ilişkili faktörler. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 4(2), 77-84. doi:10.48071/sbuhemsirelik.1131272.

ÖZ

Giriş: Pandemide yoğun bakımda çalışan hemşirelerin iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterliklerini etkileyen diğer faktörleri bilmek bu konuda yapılacak güçlendirme çalışmalarında yol gösterici olacaktır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı pandemi döneminde yoğun bakım hemşirelerinin iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte yürütülen bu çalışma, bir üniversite hastanesinde pandemi döneminde Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışan 102 hemşire ile yürütülmüştür. Araştırma verileri "Kişisel Bilgi Formu", "İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliliği Ölçeği", "Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Veriler SPSS version 22.0 kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan hemşirelerin iş-aile çatışması öz yeterlik düzeylerinin orta (50.27 ± 12.35), psikolojik sağlık düzeylerinin yüksek (91.73 ± 15.79) olduğu görülmüştür. Tükenmişlikleri değerlendirildiğinde ise "duygusal tükenme" puanlarının orta (18.78 ± 7.83), duyarsızlaşma puanlarının düşük (7.59 ± 4.29) ve kişisel başarı puanlarının ise düşük (13.47 ± 3.32) olduğu saptanmıştır. Ayrıca tükenmişliğin, psikolojik sağlık ve iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliği ile negatif yönde, psikolojik sağlık ve iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliği arasında ise pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür.

Sonuç: Yoğun bakım hemşirelerinin yaşadığı iş-aile çatışmasını yönetebilme öz yeterliklerini arttırabilmek için hemşirelere yönelik tükenmişliği azaltacak ve psikolojik sağlamlığı arttıracak girişimlerin planlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile çatışması; covid-19; psikolojik dirençlilik; tükenmişlik; yoğun bakım hemşireliği.

ABSTRACT

Introduction: Knowing the other factors affecting the self-efficacy of the nurses working in the critical care unit in the pandemic to manage work-family conflict will guide the strengthening efforts to be made in this regard.

Aim: The aim of this study is to examine the relationship between critical care nurses' self-efficacy in managing work-family conflict, burnout levels and psychological resilience during the pandemic period.

Methods: This descriptive study was conducted with 102 nurses working in the Covid-19 critical care unit in a university hospital during the pandemic period. The research data were collected using the "Personal Information Form", "The Self-Efficacy for Managing Work and Family Conflict Scale", the "Connor-Davidson Resilience Scale" and the "Maslach Burnout Scale". The data were analyzed using SPSS version 22.0.

Results: It was observed that the work-family conflict self-efficacy levels of the nurses participating in the study were moderate (50.27 ± 12.35), and their psychological resilience levels were high (91.73 ± 15.79). When their burnout was evaluated, it was found that "emotional exhaustion" scores were moderate (18.78 ± 7.83), depersonalization scores were low (7.59 ± 4.29) and personal achievement scores were low (13.47 ± 3.32). In addition, burnout was found to be negatively correlated with resilience and self-efficacy in managing work-family conflict, and positively correlated with resilience and self-efficacy in managing work-family conflict.

Conclusion: In order to increase the self-efficacy of critical care nurses to manage work-family conflict, it is recommended to plan interventions that will reduce burnout and increase psychological resilience for nurses.

Keywords: Burnout; critical care nursing; covid-19; family conflict; psychological resilience.

Bu eser, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2020 yılı Mart ayında COVID-19 salgınına "pandemi" olarak ilan etmesinden sonra beş yüz milyondan fazla koronavirüs (Covid-19) hastası tespit edilmiş ve bu hastalık sebebiyle 6 milyondan fazla insan ölmüştür (WHO, 2022). Vakaların artmasıyla birlikte sağlık çalışanları Covid-19 hastalığına karşı savunmasız durumda kalmışlardır. Dünya çapında Covid-19 ile enfekte olan binlerce sağlık çalışanının hayatını kaybettiği bildirilmektedir (Erdem ve Lucey, 2021). Covid-19'un yeni bir hastalık olması ve kontrol altına alınamaması, belirsizlik ve beraberinde getirdiği endişe, korku ve panik sağlık çalışanlarının ruh sağlığını tehdit etmiştir (Ehrlich, McKenney ve Elkbuli, 2020; WHO, 2021).

Hastalarla yakın temasta bulunan hemşireler pandemi sürecinde duygusal zorlanma ve fiziksel yorgunluklarının yanı sıra, kişisel koruyucu ekipman yetersizliği, aileye ya da çevreye bulaştırma endişesi, respiratör sayısı yetersizliği, ekip arkadaşlarının Covid-19 olması sonucunda onlara bakım sunmak gibi birçok zorlukla karşılaşmış ve ruh sağlığı hizmetlerine yeterince ulaşamamıştır (Guertler ve ark, 2020). Bu dönemde artan psikolojik yük hemşirelerde tükenmişliğe yol açmıştır (Azoulay ve ark. 2020; Galanis, Vraka, Fragkou, Bilali ve Kaitelidou, 2020; Jose, Dhandapani ve Cyriac, 2020).

Yaşanan bu tükenmişlik, hemşirelerin iş ortamında yaşadıkları stresi aile ortamına da taşımasına, iki ortam arasındaki dengenin bozulmasına ve aile yaşantısının da olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Pandemi döneminde yoğun bakım hemşireleri, ailelerinden ayrı kalmış, hastalık taşıma ve ailelerine bulaştırma korku ve stresiyle birlikte, hastalara bakım vermeye çalışmışlardır. Bu durum iş ile ilgili sorumluluk ve beklentilerin, aile ile ilgili sorumlulukları engellemesine yani iş-aile çatışmasına yol açmıştır. Çift yönlü olarak ortaya çıkabilen bu çatışmanın iş, aile ve yaşam doyumu ile ilgili olumsuz sonuçları vardır (Franza, Basta, Pellegrino, Solomita ve Fasano, 2020; Coello-Montecel, Pacheco ve Paredes-Aguirre, 2021, Medina, Aguirre, Coello-Montecel, Pacheco ve Paredes-Aguirre, 2021; Terry ve Woo, 2021). Kişinin bu çatışmayı yönetebileceğine dair sahip olduğu inançlar ise iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliği olarak adlandırılmaktadır (Hennessy ve Lent, 2008).

Bireylerin zorluklar karşısında uyum sağlama ve zorlukların üstesinden gelebilme yeteneği olarak tanımlanan psikolojik sağlamlığın tükenmişliğe karşı bir koruyucu faktör olduğu bilinmektedir (Figley, 2002; Arpacioğlu, Alhabri, Jackson ve Usher, 2020; Baltacı ve Ünübol, 2021). Bunlara ek olarak yapılan çalışmalarda, psikolojik sağlamlığın iş-aile çatışması yaşama durumunu azaltmada da koruyucu faktör olduğu bildirilmektedir (Chen, Li, Xu ve Han, 2021).

Bu bağlamda tükenmişlik ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi ve tükenmişlik ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma vardır (Galanis, Vraka, Fragkou, Bilali ve Kaitelidou, 2020; Jose ve ark, 2020; Terry ve ark, 2021; Medina ve ark, 2021). Ancak, pandemi döneminde yoğun bakımda çalışan hemşirelerin iş ve aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliği durumlarını, bu durumla hemşirelerin tükenmişlik ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi açıklayan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın yoğun bakım hemşirelerinde iş-aile çatışması yaşama durumlarını ve tükenmişliği önleme/azaltma girişimlerinde yol gösterici olması öngörülmektedir. Pandemi döneminin geniş

boyutlu sonuçları düşünüldüğünde, Covid-19 yoğun bakım ünitesinde görev alan hemşirelerin psikolojik sağlamlık durumları, iş ve aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliklerinin belirlenmesi hem iş sağlığı açısından hem de aile ilişkileri açısından önem kazanmaktadır. Bu bağlamda bu araştırma bulgularının yoğun bakım hemşireleri için daha kaliteli çalışma ortamlarının oluşturulmasında gerekli politikaların geliştirilmesinde ve böylelikle yoğun bakımlarda çalışan hemşirelerin sağlıklarının korunması/geliştirilmesinde ve dolayısı ile daha kaliteli sağlık hizmetlerinin sunulmasında yönlendirici olabileceği düşünülmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı pandemi döneminde yoğun bakım hemşirelerinin iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem

Araştırmanın Tasarımı

Bu çalışma ilişkisel tanımlayıcı desende yürütülmüştür.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Bu araştırma bir üniversite hastanesinde yürütülmüştür.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini; bir üniversite hastanesinde pandemi döneminde Covid-19 yoğun bakım ünitesinde görev alan hemşireler oluşturmaktadır (n=108 kişi). Evrenin tamamına ulaşmak hedeflendiğinden örneklem seçimine gidilmemiştir. Veriler Ağustos-Eylül 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan 102 hemşire örnekleme oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından oluşturulmuş "Kişisel Bilgi Formu", "İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliliği Ölçeği", "Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Form sosyo-demografik ve çalışma hayatına ait değişkenlerden oluşmuştur. Bu değişkenler, cinsiyet, yaş, medeni durum, kimlikle yaşandığı, eğitim durumu, meslekteki yıl, haftalık çalışma saatleri, genellikle çalışılan vardiya, görevi, Covid-19 yoğun bakımda görev süresi ve Covid-19 geçirme durumu sorularıdır.

İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliliği Ölçeği

Orijinal dili İbranice olan bu ölçeğin İngilizce geçerlik ve güvenilirliği Hennessy tarafından 2008 yılında yapılmıştır (Hennessy ve Lent, 2008). Ölçeğin Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği ise Amanvermez ve Denizli tarafından 2016 yılında yapılmıştır. Ölçek işten kaynaklanan zorlukların aile çatışmalarını yönetme öz yeterliliğini ölçmektedir. Orijinal ölçek 10 maddeden oluşurken, dilimize uyarlanmış Türkçe form 8 maddeden oluşmaktadır. İki alt boyutu olan bu ölçeğin yetişkinlere uygulanmasının uygun olduğu bildirilmiştir. Ölçeğin alt boyutları iş ve aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliği (5 madde) ve aile ve iş çatışmasını yönetme öz-yeterliliğidir (3 madde). Ölçeğin tamamına ait Cronbach alpha katsayısı 0,95 iken, alt boyutların her ikisine ait Cronbach alpha katsayılarının da 0,94 olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada ise ölçek toplamına ait Cronbach alpha katsayısı 0,91 bulun-

muştur. Ölçek 0 ile 9 arasında puanlanan 10'lu likert tipindedir ve ölçekten alınan puan arttıkça iş ve aile çatışmasını yönetme öz yeterliliğinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Amanvermez ve Denizli, 2016).

Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

Connor ve Davidson tarafından 2003 yılında dayanıklılığı ölçmek adına geliştirilen ölçek (Connor ve Davidson, 2003), Kararımak tarafından 2010 yılında Türkçeye uyarlanmıştır (Kararımak, 2010). Toplamda 25 maddeden oluşan ölçek, 5'li likert tipindedir ve 0 ile 4 arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin "azim ve kişisel yetkinlik, negatif olgulara tolerans ve manevi eğilim" adlı üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe versiyonuna ait Cronbach α katsayısı 0,92'dir. Bu çalışmada ise ölçek toplamına ait Cronbach α katsayısı 0,94 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınacak puanlar en düşük 0 ve en yüksek 100 şeklinde puanlandırılmaktadır (Kararımak, 2010).

Maslach Tükenmişlik Ölçeği

Maslach ve Jackson tarafından 1981 yılında bireylerin tükenmişliğini ölçmek için geliştirilmiş olan ölçeğin (Maslach ve Jackson, 1981) sağlık çalışanlarına yönelik Türkçe uyarlaması Ergin tarafından yapılmıştır (Ergin, 1993). Toplamda 22 maddeden oluşan ölçek, 5'li likert tipindedir ve "Duygusal Tükenme", "Duyarsızlaşma" ve "Kişisel Başarı" isimli 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ait Cronbach α değerlerine bakıldığında; duygusal tükenme alt boyutu için 0,83; duyarsızlaşma alt boyutu için 0,65 ve kişisel başarı alt boyutu ise 0,72 olarak bildirilmiştir. Bu çalışmada ise Cronbach α değerleri duygusal tükenme alt boyutu için 0,92; duyarsızlaşma alt boyutu için 0,79 ve kişisel başarı alt boyutu ise 0,76 olarak bulunmuştur. Puanlama 0 ile 4 arasında yapılmaktadır ve ölçeğin her alt boyutu için puanlamanın ayrı ayrı yapılması gerekmektedir. İstendiğinde ölçeğin boyutları için bazı kesme noktaları konularak düşük, orta, yüksek gibi gruplama yapılabilmektedir (Ergin, 1993).

Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışmada Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uyulmuştur. Çalışmaya başlamadan önce bir üniversitenin Etik Komisyonundan 29.06.2021 ve E-35853172-000-00001636031 no'lu etik izin alınmıştır. Ek olarak çalışmanın hastane ortamında yürütülebilmesi T.C. Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformu'ndan ve hastane yönetiminden yazılı izinler alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılacak hemşirelerden de online form kullanılarak bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler Google form aracılığı ile geliştirilen online form ile toplanmıştır. Online form linki servis sorumlu hemşireleri aracılığıyla Whatsapp iletişim uygulaması üzerinden hemşirelere ulaştırılmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS version 22.0 (IBM, Armonk, NY, USA) kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılara ait tanıtıcı veriler yüzdeler ve sıklık analizleri ile verilmiştir. Sosyo-demografik özellikler ile ölçek puanları arasındaki ilişki t test analizi ile bakılmıştır. İş aile çatışmasını yönetme öz yeterliği ile psikolojik sağlamlık ve tükenmişlik düzeyinin ilişkisini ortaya koymak amacıyla korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmaya katılan hemşirelerin tanıtıcı özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Katılımcılar 28,98 \pm 4,71 yaş aralığında, çoğu (%81,4) kadın, yarısından fazlası (%52,9) bekar, %83,3'ünün ise %16,7'si yalnız yaşayan hemşirelerden oluşmaktadır. Çoğu (%79,4) lisans mezunu olan hemşirelerin, ortalama 6,22 \pm 4,75 yıldır hemşirelik yapmakta, çoğunun (%76,5) haftalık olarak 40 saat çalışan ve yarısından fazlasının (%58,8) en az 1 defa Covid-19 geçirdiği saptanmıştır. Hemşirelerin ortalama 5,81 \pm 4,52 aydır Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalıştığı ve yarısından fazlasının (%66,7) 1 ile 6 ay arasında Covid-19 yoğun bakım ünitesinde görev aldığı belirlenmiştir.

Katılımcıların ölçek toplam puan ortalamaları ve ölçek alt boyutlarına ilişkin veriler Tablo 2'de sunulmuştur. Araştırmaya katılan hemşirelerin iş aile çatışması öz yeterlik düzeylerinin orta (50,27 \pm 12,35) düzeyde olduğu, ölçek alt boyutlarına bakıldığında ise iş-aile çatışması öz yeterliliğinin aile-iş çatışması öz yeterliliğinden daha yüksek (30,5 \pm 8,92) olduğu görülmektedir. Katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek (91,73 \pm 15,79)

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özellikleri

Değişkenler	Ort \pm SS	
Yaş	28,98 \pm 4,71 (Min. 23, Maks. 41)	
Hemşire olarak çalışma süresi (yıl)	6,22 \pm 4,75 (Min. 9, Maks. 19)	
Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışma süresi (ay)	5,81 \pm 4,52 (Min. 1, Maks. 16)	
Cinsiyet	n	%
Kadın	83	81,4
Erkek	19	18,6
Medeni durum		
Evlü	48	47,1
Bekâr	54	52,9
Birlikte Yaşadığı Kişiler		
Yalnız	17	16,7
Diğer (arkadaş, ebeveyn, eş, çocuk)	85	83,3
Eğitim Durumu		
Lisans	81	79,4
Yüksek Lisans ve üzeri	21	20,6
Haftalık çalışma süresi		
40 saat	78	76,5
41 saat ve üzeri	24	23,5
Covid-19 geçirme durumu		
Hayır	42	41,2
1 ve üzeri kez	60	58,8
Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışma süresi (ay)		
1-6	68	66,7
7 ve üzeri	34	33,3

Ort.: Ortalama; SS:Standart Sapma; Min.: Minimum değer; Maks.: Maksimum değer

düzeyde olduğu ve “azim ve kişisel yetkinlik” alt boyutunun diğer alt boyutlara göre daha yüksek ($56,33 \pm 10,26$) düzeyde olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin tükenmişlik düzeylerine bakıldığında ise duygusal tükenme puanının orta ($18,78 \pm 7,83$), duyarsızlaşma puanının düşük ($7,59 \pm 4,29$) ve kişisel başarı puanının düşük ($13,47 \pm 3,32$) olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların bazı tanıtıcı bilgileri ile kullanılan ölçekler arasındaki ilişki Tablo 3’de verilmiştir. Çalışmaya katılan hemşirelerin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, birlikte yaşadığı kişiler, haftalık çalışma süresi, Covid-19 geçirme durumu ve Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalıştığı toplam süre değişkenleri ile Maslach Tükenmişlik ölçeği puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 2. Hemşirelerin İş-Aile Çatışma Öz Yönetim, Psikolojik Sağlamlık ve Tükenmişlik Düzeyleri

Ölçekler	Min.	Maks.	Ort.	SS
İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği Ölçeği Toplam Puanı	18	72	50,27	12,35
Aile iş öz-yeterliği alt boyutu	6	27	20,21	5,14
İş aile öz-yeterliği alt boyutu	10	45	30,05	8,92
Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Toplam Puanı	53	125	91,73	15,79
Manevi eğilim alt boyutu	8	20	15	2,50
Negatif olgulara tolerans alt boyutu	9	30	20,40	4,51
Azim ve kişisel yetkinlik alt boyutu	32	75	56,33	10,26
Maslach Tükenmişlik Ölçeği				
Kişisel başarı alt boyutu	8	24	13,47	3,32
Duyarsızlaşma alt boyutu	0	20	7,59	4,29
Duygusal tükenme alt boyutu	0	36	18,78	7,83

Ort.: Ortalama; SS:Standart Sapma; Min.: Minimum değer; Maks.: Maksimum değer

Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, birlikte yaşadığı kişiler, haftalık çalışma süresi, Covid-19 geçirme durumu ve Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalıştığı toplam süre değişkenleri ile Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık ölçeğinden aldıkları toplam puanlar istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yüksek lisans ve üzerinde eğitim almış hemşirelerin psikolojik sağlamlık ölçeğinden aldıkları toplam puan, lisans düzeyinde eğitim almış hemşirelere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum psikolojik sağlamlık ölçeğinden alınan toplam puan ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p < 0,05$).

Çalışmaya katılan hemşirelerin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, birlikte yaşadığı kişiler, haftalık çalışma süresi, Covid-19 geçirme durumu ve Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalıştığı toplam süre değişkenleri ile İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Katılımcıların iş-aile çatışma öz yönetim, psikolojik sağlamlık ve tükenmişlik ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki Tablo 4’te verilmiştir. Korelasyon analizi sonucunda, Maslach Tükenmişlik ölçeği toplam puanı ile İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği ölçeği toplam puanı ($r = -0,458$, $p < 0,001$), aile-iş alt boyutu ($r = -0,351$, $p < 0,001$) ve iş-aile alt boyutları ($r = -0,431$, $p < 0,001$) arasında negatif yönde orta düzey ilişki saptanmıştır.

Maslach Tükenmişlik ölçeği ile diğer bir ölçek olan Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık ölçeği toplam puanı ($r = -0,353$, $p < 0,001$), negatif olgulara tolerans ($r = -0,356$, $p < 0,001$) ve azim ve kişisel yetkinlik alt boyutlarıyla ($r = -0,338$, $p = 0,001$) negatif yönde orta düzey ilişki görülmüştür. Duygusal tükenme alt boyutu ile İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği ölçeği toplam puanı ($r = -0,348$; $p < 0,001$) ve her iki alt boyutu ($r = -0,283$; $p = 0,004$; $r = -0,318$; $p = 0,001$) arasında negatif yönde orta düzey ilişki bulunmuştur. Duyarsızlaşma alt boyutu ile İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği ölçeği toplam puanı ($r = -0,373$; $p < 0,001$) ve iş-aile alt boyutuyla ($r = -0,374$; $p < 0,001$) arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki saptanırken, aile-iş alt boyutuyla negatif yönde düşük düzey ilişki saptanmıştır ($r = -0,246$; $p = 0,013$).

Kişisel başarı alt boyutu ile Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık ölçeği toplam puanı ($r = -0,303$; $p = 0,002$) ve azim ve kişisel yetkinlik ($r = -0,313$; $p = 0,001$) alt boyutuyla negatif yönde orta düzey ilişki saptanmıştır.

İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği ölçeği toplam puanı ile Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık ölçeği toplam puanı ($r = 0,458$; $p < 0,001$), negatif olgulara tolerans ($r = 0,440$, $p < 0,001$) ve azim ve kişisel yetkinlik ($r = 0,472$; $p < 0,001$) alt boyutlarıyla pozitif yönde orta düzey ilişki göstermiştir.

İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği ölçeğinin aile-iş alt boyutuna baktığımızda ise iş-aile ($r = 0,505$; $p < 0,001$) alt boyutuyla pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunurken, Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık ölçeği toplam puanı ($r = 0,283$; $p = 0,004$), negatif olgulara tolerans ($r = 0,280$; $p = 0,004$) ve azim ve kişisel yetkinlik ($r = 0,303$; $p = 0,002$) alt gruplarıyla arasında pozitif yönde orta düzey ilişki saptanmıştır. Ayrıca aile-iş alt boyutuyla manevi eğilim ($r = 0,035$; $p = 0,730$), arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliği ölçeğinin diğer alt boyutu olan iş-aile alt boyutuna baktığımızda da Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık ölçeği toplam puanı ($r = 0,471$; $p < 0,001$), negatif olgulara tolerans ($r = 0,447$; $p < 0,001$) ve azim ve kişisel yetkinlik ($r = 0,479$; $p < 0,001$) alt gruplarıyla pozitif yönde orta düzey ilişki bulunurken, manevi eğilim ($r = 0,199$; $p = 0,045$) alt boyutuyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Manevi eğilim alt boyutu ile negatif olgulara tolerans ($r = 0,560$; $p < 0,001$) ve azim ve kişisel yetkinlik ($r = 0,621$; $p < 0,001$) alt grupları arasında pozitif yönde güçlü ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde negatif tolerans alt boyutu ile azim ve kişisel yetkinlik ($r = 0,786$; $p < 0,001$) alt boyutu arasında da pozitif yönde güçlü ilişki bulunmuştur.

Tartışma

Çalışma pandemi döneminde Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerde iş aile çatışmasını yönetme öz-yeterliği, psikolojik sağlamlık ve tükenmişlik düzeylerini karakterize eden ilk çalışmadır.

Pandemi döneminde Covid-19 hastalarına bakan hemşirelerde tükenmişlik düzeyinin daha yüksek olduğu bilinmektedir (Rivas ve ark., 2021). Ek olarak yoğun bakım çalışanları arasında tükenmişliğin daha yaygın olduğu da vurgulanmaktadır (Bisesti, Mallardo, Gambazza, Binda, Galazzi ve Pazzaglia, 2021). Covid-19 hastalarına bakan yoğun bakım hemşirelerini kapsayan bu çalışmada tükenmişlik düzeyleri ile ilgili orta düzeyde duygusal tükenme, düşük düzeyde duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı saptanmıştır. Bisesti ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ise bulgularımızdan

Tablo 3. Sosyodemografik Özellikler ve İş-Aile Çatışma Öz Yönetim, Psikolojik Sağlık ve Tükenmişlik Ölçek Puanları Arasındaki İlişki

Değişken	Maslach Tükenmişlik Ölçeği Toplam Ort±SS	Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği Toplam Ort±SS	İş ve Aile Çatışmasını Yönetme Öz-Yeterliliği Ölçeği Toplam Ort±SS
Cinsiyet			
Kadın	38,75±12,35	91,19±15,74	49,86±12,20
Erkek	34,31±12,68	94,10±16,21	52,05±13,76
t/p	t=1,407 / p=0,163	t=0,723 / p=0,471	t=0,694 / p=0,489
Medeni durum			
Evli	35,95±12,35	94,22±16,44	52,56±12,64
Bekâr	39,68±12,43	89,51±14,99	48,24±11,82
t/p	t=1,515 / p=0,133	t=1,513 / p=0,133	t=1,78 / p=0,078
Birlikte Yaşadığı Kişiler			
Yalnız	41,82±11,25	94,52±15,37	43,35±9,20
Diğer (arkadaş, ebeveyn, eş, çocuk)	37,15±12,62	91,17±15,90	50,45±12,92
t/p	t=1,416 / p=0,160	t= 0,336 / p=0,738	t=0,797 / p=0,427
Eğitim Durumu			
Lisans	38,13±13,31	89,96±16,48	50,85±12,91
Yüksek Lisans ve üzeri	37,14±8,70	98,57±10,55	48,04±9,82
t/p	t=0,324 / p=0,747	t=0,022 / p=0,025	t=0,057 / p=0,356
Haftalık çalışma süresi			
40 saat	37,75±12,40	91,56±15,42	49,64±12,20
41 saat ve üzeri	38,50±12,97	92,29±17,28	52,33±12,86
t/p	t=0,254 / p=0,800	t=0,196 / p=0,845	t=0,933 / p=0,353
Covid-19 geçirme durumu			
Hayır	36,16±12,38	88,14±15,88	50,04±12,84
1 ve üzeri	39,16±12,49	94,25±15,36	50,43±12,09
t/p	t=1,198 / p=0,234	t=1,948 / p=0,054	t=0,934 / p=0,878
Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışma süresi (ay)			
1-6	38,07±12,32	93,69±15,79	51,08±11,33
7 ve üzeri	37,64±12,95	87,82±15,28	48,64±14,20
t/p	t=0,162 / p=0,872	t=1,788 / p=0,077	t=0,940 / p=0,349

t: Bağımsız örneklem t testi, p<0,05 anlamlılık düzeyindedir. Ort.: Ortalama; SS:Standart Sapma

farklı olarak yoğun bakım çalışanlarının çoğunun yüksek düzeyde duygusal tükenme ve duyarsızlaşma yaşadığı ve üçte birinin de düşük kişisel başarı gösterdiği saptanmıştır (Bisesti ve ark., 2021). Bu farkın çalışmanın yürütüldüğü hastanede hemşirelerin Covid-19 yoğun bakım ünitesinde dönüşümlü biçimde görevlendirilmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın yürütüldüğü hastanenin pandemi döneminde Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşire-hasta sayısının 2:1 şeklinde olması da sonucu etkilemiş olabilir.

Birçok çalışma psikolojik sağlamlığın tükenmişlik düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir (Zou, Shen, Tian, Liu, Li, G, ve Li, 2016; Özçetin, Sarioğlu ve Dursun, 2019; Purvis ve Saylor, 2019; Rees ve ark., 2019; Başer, 2020; Majrabi, Hasan ve Alasmee, 2021). Bulgularımız da önceki çalışmalarla paralel şekilde psikolojik sağlamlığın tükenmişlik düzeyi ile negatif yönde ilişkisi olduğunu desteklemektedir. Psikolojik sağlamlık zorlu

şartlara uyum sağlamayı kolaylaştırdığından, psikolojik sağlamlığı yüksek olan kişiler iş yerindeki olumsuz durumlara daha ılımlı yanıtlar oluşturabilmekte ve dolayısıyla da bu kişilerin tükenmişlik düzeyleri daha düşük olabilmektedir (Garcia-Izquierdo, Meseguer de Pedro, Rios-Eisquez, I. ve Sanchez, 2017). Bu bağlamda hemşirelerin yaşadıkları tükenmişliği önlemek adına yapılacak girişimlerde psikolojik sağlamlığın koruyucu etkisi göz önünde bulundurulmalıdır.

Clark'ın "iş aile sınır teorisi"; bireylerin iş ve aile yaşamı arasındaki karmaşık etkileşimi açıklamakta ve oluşabilecek çatışmaları çözüme bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu teoriye göre bireyler amaç ve kültür olarak farklı oluşumlar olan iş ve aile alanları arasında günlük olarak geçiş yapmaktadırlar. Hedeflerini, odaklarını ve kişilerarası iletişimlerini bu alanların sınırlarına göre şekillendirmekte ve kimi zaman bu iki alanda sınırları geçirgenlik gösterebilmektedir. Duygu ve davranışlar bir alandan diğerine çift yönlü

Tablo 4. Katılımcıların İş-Aile Çatışma Öz Yönetim, Psikolojik Sağlık ve Tükenmişlik Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişki (n=102)

	Maslach Tük. Ölç. toplam	Duyg. Tük. alt boyutu	Duyarsızlaşma alt boyutu	Kişisel başarı alt boyutu	İş-Aile Ç.Y.Ö. Ölçeği toplam	Aile-iş öz-yeterliği alt boyutu	İş-aile öz-yet. alt boyutu	Connor-Davidson P.S.Ö toplam	Manevi eğilim alt boyutu	Negatif olg. tol. alt boyutu	Azim ve kişisel yet. alt boyutu
Maslach Tük. Ölç. toplam puanı	r 1 p										
Duyg. Tük. alt boyutu puanı	r 0,877** p <0,001	1									
Duyarsızlaşma alt boyutu puanı	r 0,826** p <0,001	0,681**	1								
Kişisel başarı alt boyutu puanı	r 0,226* p 0,022	-0,073	-0,032	1							
İş-Aile Ç.Y.Ö. Ölçeği toplam puanı	r -0,458** p <0,001	-0,348**	-0,373**	-0,183	1						
Aile iş öz-yeterliği alt boyutu puanı	r -0,351** p <0,001	-0,283**	-0,246*	-0,136	0,782**	1					
İş aile öz-yeterliği alt boyutu puanı	r -0,431** p <0,001	-0,318**	-0,374**	-0,175	0,933**	0,505**	1				
Connor-Davidson P.S.Ö toplam puanı	r -0,353** p <0,001	-0,136	-0,243*	-0,303**	0,458**	0,283**	0,471**	1			
Manevi eğilim alt boyutu puanı	r -0,200* p 0,044	-0,031	-0,115	-0,230*	0,158	0,035	0,199*	0,722**	1		
Negatif olgulara tolerans alt boyutu puanı	r -0,356** p <0,001	-0,203*	-0,239*	-0,223*	0,440**	0,280**	0,447**	0,885**	0,560**	1	
Azim ve kişisel yetkinlik alt boyutu puanı	r -0,338** p 0,001	-0,113	-0,240*	-0,313**	0,472**	0,303**	0,479**	0,973**	0,621**	0,786**	1

*Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (Çift yönlü) **Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (Çift yönlü) r= Pearson Korelasyon

olarak olumlu ya da olumsuz biçimde geçebilmektedir. Ayrıca bir alanın istekleri doğrultusunda sınırın daralması veya genişlemesi de söz konusu olabilmektedir. Bu şekilde alanların sınırlarının bulanıklaşmasıyla iş-aile çatışması yaşanmaktadır (Clark, 2000). Bu teoriye dayanarak pandemi döneminde Covid-19 hastasına bakım veren yoğun bakım hemşireleri artan iş yükü, iş stresi ve sorumlulukların yanı sıra, toplumdaki ve hatta aileden izole şekilde yaşamaları nedeniyle iş ve aile alanları arasında olumsuz duygu ve davranış geçişlerinin olabileceği, iş sınırının genişleyebileceği ve böylelikle de iş aile çatışması yaşama oranlarının artabileceği öngörülmektedir. Bu çatışmayı yönetme noktasında ise iş aile öz-yeterliği kavramı karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamız Covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışmış hemşirelerde iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliğini orta düzeyde saptamıştır. Ayrıca hemşirelerin işten aileye doğru olan çatışmayı yönetme konusunda, aileden işe doğru olana kıyasla daha yeterli oldukları da görülmüştür.

Hemşirelerin çoğunun kadın olması ve ailede üzerlerine yüklenen ev işleri ve çocuk bakımı gibi geleneksel rolleri dolayısıyla çatışma yaşamaları muhtemeldir. Zurlo ve arkadaşlarının yürüttüğü bir araştırmada kadın hemşirelerin anlamlı olarak daha yüksek düzeyde iş-aile çatışması algıladıklarını bildirmektedir (Zurlo, Vallone ve Smith, 2020). Çalışmamız ise yoğun bakım hemşirelerinde tükenmişlik, psikolojik sağlık ve iş-aile çatışması yönet-

me öz-yeterliliğinin cinsiyete göre değişmediğini göstermektedir.

Çalışmamızda pandemi döneminde covid-19 yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerinde psikolojik sağlamlığının yüksek olduğu saptamıştır. Ek olarak yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik sağlamlıkları arttıkça iş aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliğinin de arttığı görülmüştür. Hemşirelerin psikolojik sağlamlıkları artırılarak iş aile çatışmasının azaltılabileceği önerilmektedir (Bernuzzi, Setti, Maffoni ve Sommovigo, 2021; Chen, Li, Xu ve Han, 2021). Bu durum tükenmişliğe karşı koruyucu faktör olarak gösterdiğimiz psikolojik sağlamlığın aynı zamanda iş aile çatışması yönetme öz-yeterliliğini sağlamada da etkili olabileceği anlamına gelmektedir.

Hemşirelerin eğitim düzeyinin yaşadıkları iş aile çatışmasının yordayıcısı olduğu, düşük eğitim seviyesine sahip hemşirelerin yüksek eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha fazla iş aile çatışması yaşadıkları bilinmektedir. Bu durum daha yüksek eğitim almanın problem çözme yeteneğini geliştirdiği ve bunun da iş aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliğine katkıda bulunması olarak açıklanmaktadır (Labrague, Ballard, Fronda, 2020). Buna rağmen çalışmamızda eğitim düzeyi ile iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kanıtlar eğitim düzeyinin psikolojik sağlamlığın da yordayıcısı olduğunu göstermektedir (Guo Cross, Plummer, Lam, Luo ve Zhang,

2017). Benzer şekilde çalışmamız da hemşirelerin eğitim düzeyinin arttıkça psikolojik sağlık düzeylerinin de arttığını ortaya koymuştur. Daha yüksek eğitim seviyesi bireylerde stresle başa çıkma becerisi geliştirdiğinden psikolojik sağlamlığı arttırmaktadır (Campbell-Sills, Forde ve Stein, 2009). Bu bağlamda yoğun bakım hemşirelerinin lisans sonrası eğitime devam etmelerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Covid-19 pandemisi sırasında hemşirelerin işten aileye çatışma puanlarının önemli ölçüde arttığı (Şahin, Adegbite ve Şen, 2021), artan bu çatışmanın hasta bakım kalitesini ve iş performansını olumsuz etkilediği (Namdari, Nasiri, Nakhaee ve Taheri, 2018), aynı zamanda işten ayrılma niyetiyle de pozitif yönde ilişkili olduğu (Yıldız, Ensari, Elçi ve Karabay, 2019) bilinmektedir. Çalışmamızda yoğun bakım hemşirelerinin iş aile çatışmasını yönetme öz-yeterlik düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Pandemi dönemi koşulları göz önüne alındığında ve iş-aile çatışmasının birey, aile ve iş (bakım kalitesi, işten ayrılma vb.) açısından olumsuz etkileri düşünüldüğünde, hemşirelerin iş aile çatışmasını yönetme öz-yeterliklerinin yüksek düzeylere çıkarmanın gerekliliği anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle pandemiye benzer olası bir krize hazırlıklı olmak, dolayısıyla bakımın kalitesini arttırmak ve bu süreçte sağlık hizmetlerinin sürdürülebilmesini sağlamak için hemşirelerin yaşadıkları iş-aile çatışmasının farkında olmak ve bunu yönetebilmeleri için destek olmak gereklidir. Literatürde iş-aile çatışmasını azaltmaya yönelik eğitim müdahaleleri, çalışma saatlerinin azaltılması, yeterli personel çalıştırmak, yönetici desteği gibi girişim önerileri yer almaktadır (Yeh, Chang, Hsu, Huang ve Yang, 2020; Hassanzadeh, Abazari ve Farokhzadian, 2021). Tüm bu önerilere ek olarak bizim çalışmamız bireysel bazda hemşirelerin psikolojik sağlamlığını artırarak hem tükenmişliği hem de iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterliğinin artırılabilirliğini vurgulamaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Örneklem büyüklüğünün küçük olması, verilerin tek bir hastaneden toplanması ve verilerin öz bildirim dayalı olması bu çalışmanın sınırlılıklarındandır.

Sonuç

Çalışmamız tükenmişliğe karşı koruyucu bir faktör olan psikolojik sağlamlığın, iş aile çatışmasını yönetme öz yeterliği ile pozitif ilişkisi olduğunu desteklemektedir. Ayrıca bu çalışmayla tükenmişlik arttıkça iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterliğinin azaldığı da görülmüştür. Yoğun bakım hemşirelerinin iş-aile çatışmasını yönetme öz yeterliklerini arttırmak hem kendi sağlıklarının korunması/geliştirilmesinde hem de daha kaliteli sağlık hizmetlerinin sunulması açısından önemlidir. Bu bağlamda yoğun bakım hemşirelerinin yaşadığı iş-aile çatışmasının neden olduğu birey, aile ve iş ile ilgili olumsuz sonuçları azaltabilmek ve bu çatışmayı yönetebilme öz yeterliğini arttırabilmek için hemşirelere yönelik tükenmişliği azaltacak ve psikolojik sağlamlığı arttıracak girişimlerin planlanması önerilmektedir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan alınmıştır (Tarih: 29.06.2021 ve Sayı No: E-35853172-000-00001636031).00001636031).

Yazarların Katkı Düzeyleri: Çalışma Fikri (Konsepti) ve Tasarımı - NO, BK - Veri Toplama /Literatür Tarama NO - Verilerin Analizi ve Yorumlanması NO, BK - Makalenin Hazırlanması NO, BK - Yayınlanacak Son Haline Onay Verilmesi-NO, BK.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Kaynaklar

- Alhabri, J., Jackson, D., & Usher, K. (2020). The potential for COVID-19 to contribute to compassion fatigue in critical care nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 29, 2762–2764. doi: 10.1111/jocn.15314
- Amanvermez, Y., ve Denizli, S. (2016). İş ve aile çatışmasını yönetme öz-yeterliği ölçeği Türkçe formunun uyarlanması: Yapı geçerliği ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 1-17.
- Arpacıoğlu, M.S., Baltacı, Z., ve Ünübol, B. (2021). COVID-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında tükenmişlik, Covid korkusu, depresyon, mesleki doyum düzeyleri ve ilişkili faktörler. *Çukurova Medical Journal*, 46(1), 88-100.
- Azoulay, E., Waele, J.D., Ferrer, R., Staudinger, T., Borkowska, M. Povia, P. et al. (2020). Symptoms of burnout in intensive care unit specialists facing the COVID-19 outbreak. *Ann Intensive Care*, 10, 110.
- Başer, B. (2020). Sağlık çalışanlarında tükenmişlik, psikolojik dayanıklılık ve iş tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Lefkoşa.
- Bernuzzi, C., Setti, I., Maffoni, M., & Sommovigo, V. (2021). From moral distress to burnout through work-family conflict: the protective role of resilience and positive refocusing. *Ethics and Behavior*, 1-23. doi: 10.1080/10508422.2021.1955682
- Bisesti, A., Mallardo, A., Gambazza, S., Binda, F., Galazzi, A., Pazzaglia, S., & Laquintana, D. (2021). Facing COVID-19 pandemic in a tertiary hospital in milan: Prevalence of burnout in nursing staff working in sub-intensive care units. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 6684. doi: 10.3390/ijerph18136684
- Campbell-Sills, L., Forde, D.R., & Stein, M.B. (2009). Demographic and childhood environmental predictors of resilience in a community sample. *Journal of Psychiatric Research*, 43(12), 1007-1012. doi: 10.1016/j.jpsychires.2009.01.013
- Chen, X., Li, Q., Xu, F., & Han, B. (2021). The mediating role of resilience between work-family conflict and career development among Chinese nurses: A cross-sectional study. *Journal of Nursing Management*, 29, 1733–1741. doi: 10.1111/jonm.13323
- Clark, S.C. (2000). Work/family border theory: a new theory of work/family balance. *Human Relations*, 53, 747-770. doi: 10.1177/0018726700536001
- Connor, K.M., & Davidson, J.R.T. (2003). Development of a new resilience scale the Connor– Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18, 76–82. doi: 10.1002/da.10113

- Ehrlich, H., McKenney, M., & Elkbuli, A. (2020). Protecting our healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *American Journal of Emergency Medicine*, 38, 1515-1539. doi: 10.1016/j.ajem.2020.04.024
- Erdem, H., & Lucey, D.R. (2021). Healthcare worker infections and deaths due to COVID-19: A survey from 37 nations and a call for WHO to post national data on their website. *International Journal of Infectious Diseases*, 102, 239–241. doi: 10.1016/j.ijid.2020.10.064
- Ergin, C. (1993). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. R. Bayraktar ve İ. Dağ (Ed.) VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Figley, C.R. (2002). Compassion fatigue: psychotherapists' chronic lack of self care. *Psychotherapy in Practice*, 58(11), 1433–1441. doi: 10.1002/jclp.10090
- Franza, F., Basta, R., Pellegrino, F., Solomita, B., & Fasano, V. (2020). The role of fatigue of compassion, burnout and hopelessness in healthcare: Experience in the time of COVID-19 outbreak. *Psychiatria Danubina*, 32(1), 10-14.
- Galanis, P., Vraka, I., Fragkou, D., Bilali, A., & Kaitelidou, D. (2020). Nurses' burnout and associated risk factors during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 77(8), 3286-3302. doi: https://doi.org/10.1101/2020.11.24.20237750
- Garcia-Izquierdo, M., Meseguer de Pedro, M., Rios-Eisquez, I., & Sanchez, I.S. (2017). Resilience as a moderator of psychological health in situations of chronic stress (burnout) in a sample of hospital nurses. *Journal of Nursing Scholarship*, 50(2), 228-236.
- Guertler, A., Moellhoff, N., Schenck, T.L., Hagen, C.S., Kendziora, B., Giunta, R.E. ... Reinholz, M. (2020). Onset of occupational hand eczema among healthcare workers during the SARS-CoV-2 pandemic: Comparing a single surgical site with a COVID-19 intensive care unit. *Contact Dermatitis*, 83(2), 108-114. doi: 10.1111/cod.13618
- Guo, Y.F., Cross, W., Plummer, V., Lam, L., Luo, Y.H., & Zhang, J.P. (2017). Exploring resilience in Chinese nurses: A cross-sectional study. *Journal of Nursing Management*, 25(3), 223-230. doi: 10.1111/jonm.12457
- Hassanzadeh, M., Abazari F., & Farokhzadian, J. (2021). The work-family conflict and quality of care given by nurses: a cross-sectional questionnaire survey. *Journal of Public Health*, 29, 313-318.
- Hennessy, K. D., & Lent, R. W. (2008). Self-efficacy for managing work-family conflict: Validating the English language version of a Hebrew scale. *Journal of Career Assessment*, 16(3), 370-383.
- Jose, S., Dhandapani, M., & Cyriac, M.C. (2020). Burnout and resilience among frontline nurses during Covid-19 pandemic: a cross-sectional study in the emergency department of a tertiary care center, North India. *Indian Society of Critical Care Medicine*, 24(11), 1081-1088. doi: 10.5005/jp-journals-10071-23667
- Karairmak, Ö. (2010). Establishing the psychometric qualities of the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) using exploratory and confirmatory factor analysis in a trauma survivor sample. *Psychiatry Research*, 179, 350-356. doi: 10.1016/j.psychres.2009.09.012
- Labrague, L.J., Ballad, C.A., & Fronda, D.C. (2020). Predictors and outcomes of work-family conflict among nurses. *International Nursing Review*, 68(3), 349-357. doi: https://doi.org/10.1111/inr.12642
- Majrabi, M.A., Hasan, A.A., & Alasmee, N. (2021). Nurses burnout, resilience and its association with safety culture: a cross sectional study. *Mental Health and Social Inclusion*, 25(2), 171-182.
- Maslach C., & Jackson S.E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113. doi: https://doi.org/10.1002/job.4030020205
- Medina, H.R.B., Aguirre, R.C., Coello-Montecel, D., Pacheco, P.O., & Paredes-Aguirre M.I. (2021). The influence of work-family conflict on burnout during the COVID-19 pandemic: the effect of teleworking overload. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19), 10302. doi: https://doi.org/10.3390/ijerph181910302
- Namdari, S., Nasiri, A., Nakhaee, S., & Taheri, F. (2018). Exploring the effects of nurses' family-work conflict on patient care quality: A qualitative study. *Modern Care Journal*, e86130. doi: 10.5812/modernc.86130
- Purvis, T.E., & Saylor, D. (2019). Burnout and resilience among neurosciences critical care unit staff. *Neurocrit Care*, 31(2), 406-410. doi: 10.1007/s12028-019-00822-4
- Rees, C.S., Eley, R., Osseiran-Moisson, R., Francis, K., Cusack, L., Heritage, B., & Hegney, D. (2019). Individual and environmental determinants of burnout among nurses. *Journal of Health Services Research & Policy*, 24(3), 191-200. doi: 10.1177/1355819619840373
- Rivas, N., Lopez, M., Castro, M.J., Luis-Vian, S., Fernandez-Castro, M., Cao, M.J., ... Jimenez, J.M. (2021). Analysis of burnout syndrome and resilience in nurses throughout the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19), 10470. doi: 10.3390/ijerph181910470
- Şahin, S., Adegbite, W.M., & Şen, H.T. (2021). How do family supportive supervisors affect nurses' thriving: A research before and during COVID-19 pandemic. *Archives of Psychiatric Nursing*, 35(6), 602-609. doi: 10.1016/j.apnu.2021.08.008
- Terry, D.L., & Woo, M.J. (2021). Burnout, job satisfaction, and work-family conflict among rural medical providers. *Psychology, Health and Medicine*, 26(2), 196-203. doi: 10.1080/13548506.2020.1750663
- Özçetin, Y.S.Ü., Sarıoğlu, G., ve Dursun, S.İ. (2019). Onkoloji hemşirelerinin psikolojik sağlık, tükenmişlik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11, 147-164. doi: 10.18863/pgy.598097
- World Health Organization (WHO) and International Labour Organization (ILO). (2021). COVID-19: Occupational health and safety for health workers. Interim Guidance: 1-16.
- World Health Organization (WHO) (2022). WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard, Overview. Retrieved from (14.06.2022): https://Covid19.who.int/
- Yeh, T.F., Chang, Y.C., Hsu, Y.H., Huang L.L., & Yang, C.C. (2020). Causes of nursing staff burnout: Exploring the effects of emotional exhaustion, work-family conflict, and supervisor support. *Japan Journal of Nursing Science*, 18(2), e12392. doi: 10.1111/jjns.12392
- Yıldız, B., Ensari, M.Ş., ve Karabay, M.E. (2019). İş-aile çatışmasının işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisinde tükenmişliğin aracı etkisi. *İş ve İnsan Dergisi*, 6(1), 13-27. doi: https://doi.org/10.18394/iid.448547
- Zou, G., Shen X., Tian, X., Liu, C., Li, G., & Li, P. (2016). Correlates of psychological distress, burnout, and resilience among Chinese female nurses. *Industrial Health*, 54(5), 389-395. doi: 10.2486/indhealth.2015-0103
- Zurlo, M.C., Vallone, F., & Smith, A.P. (2020). Work-family conflict and psychophysical health conditions of nurses: Gender differences and moderating variables. *Japan Journal of Nursing Science*, 17(3), e12324. doi: https://doi.org/10.1111/jjns.12324